

Oponentský posudek habilitační práce MUDr. Zlatko Pastora, Ph.D.

Identifikační údaje

Místo habilitace: Univerzita Karlova, 1. lékařská fakulta

Habilitační obor: Sexuologie

Uchazeč: MUDr. Zlatko Pastor, Ph.D.

Pracoviště uchazeče: Sexuologický ústav 1. LF UK a VFN

Gynekologicko-porodnická klinika 2. LF a FN Motol

Národní ústav duševního zdraví

(laboratoř evoluční sexuologie a psychopatologie)

Název habilitační práce: Gynekologická onemocnění a stavy jako příčiny některých ženských sexuálních dysfunkcí (komentář k publikovaným článkům v impaktovaných lékařských časopisech v letech 2013–2018)

Oponent: prof. MUDr. Antonín Doležal, DrSc.

Pracoviště oponenta: Katedra anatomie a biomechaniky FTVS UK

Charakteristika, rozsah práce, dokumentace

Obsahem habilitační práce MUDr. Zlatko Pastora, Ph.D., známého vědeckého pracovníka a klinika, jsou komentáře k publikovaným článkům autora v impaktovaných lékařských časopisech, které prošly v letech 2013-18 recenzním řízením v zahraničních periodikách. Problematika sexuality zahrnuje oblast reprodukční, současně další oblasti biologické, ale i psychologické a společenské. Podané práce zastihují mnohé z nich. Tato problematika je lékařskou každodenností v normě i patologii.

Práce má 141 stran. Obsahuje 10 tabulek, 7 obrázků a jeden graf. Odkazuje na 247 recentních relevantních citací zahraničních i českých zdrojů. Součástí habilitační práce je 7 komentovaných publikací (vložených in extenso), v nichž je habilitující v pěti případech prvním autorem a u dvou publikací spoluautorem. Práce je rozdělena do sedmi kapitol, které jsou věnovány různým aspektům ženské sexuality. Je zpracována na úrovni aktuálních vědeckých poznatků. Práce odráží mnoholeté klinické zkušenosti autora s diagnostikou a terapií ženských sexuálních dysfunkcí, podle zahraničních citací odpovídá aktuálním vědeckým poznatkům. Přináší pro sexualitu nové poznatky a nastoluje i nové řešitelné otázky. Autor se opíral o reprezentativní soubory, kde se uplatňují faktory věkové, životního a společenského prostředí. Tak o soubory výběrové. Autor konfrontuje své poznatky s údaji literárními, kde vesměs nalézá shodu, v otázkách sporných vyslovuje vlastní názor.

Obsah práce

V první části habilitační práce autor charakterizuje trendy sexuálního chování českých adolescentů v letech 2002–2014. Jedná se o longitudinální výzkum (svým rozsahem největší v ČR) uskutečněný na souboru 5698 probandů v rozestupu čtyř let, kde byly hodnoceny změny sexuálního chování mladé generace a věku koitarché. Konstatuje, že zkušenost s prvním sexuálním stykem před 15. rokem věku má zhruba pětina respondentů. Průměrný věk pohlavního styku obou pohlaví se ve zkoumaném souboru nejčastěji pohyboval mezi 14 a 15 lety, v roce 2014 došlo k nárůstu průměrného věku. Současný stav je východiskem k některým opatřením i preventivně léčebným, společenským a sledované skutečnosti budou nepochybně podléhat dalším změnám.

V druhé části autor ve své habilitační práci dospěl v kapitole o ženských sexuálních dysfunkcích na souboru 1000 probandek k závěru, že se jejich prevalence v ČR pohybuje okolo 20 %, přičemž tyto ženy trpí většinou několika

dysfunkcemi současně, nejčastější se jedná o problémy s nedostatečnou vaginální lubrikací a dyspareunií. Dysfunkce se vyskytují častěji u stárnoucích a rozvedených žen v peri a postmenopauze, což je očekávatelné a byly zjišťovány i případné specifické rizikové faktory.

Ve třetí části byl posuzován sexuální život žen se syndromem Mayer-Rokitansky-Küster-Hauser (MRKHS, aplazie vagíny a pochvy) po laparoskopické Vecchiettiho vaginoplastice. Autor působí na pracovišti, které v ČR provádí největší počet operací tohoto typu (100 operací za posledních 10 let), které po tvorbě umělé vagíny vytvoří podmínky, které jim umožní vést spokojený sexuální život, který se podle objektivních parametrů signifikantně neliší od kontrolního souboru žen běžné populace. Přesto jsou tyto pacientky více frustrovány vzhledem svého genitálu a vykazují významně vyšší míru stresu, což je očekávatelné, operace nemůže vyřešit problémy spojené se stávající sterilitou. Sekundárním cílem této studie bylo zjistit zájem žen s MRKHS o transplantaci dělohy a vybrat 10 pacientek k provedení této experimentální operace. Většina těchto žen by preferovala porod vlastního dítěte a jsou ochotné ve většině případů podstoupit transplantaci dělohy, přestože jsou si vědomé zdravotních rizik, etických problémů a nejistého výsledku. První transplantace dělohy byla v ČR úspěšně provedena na pracovišti IKEM ve spolupráci s klinikou, na které autor habilitace pracuje, v dubnu 2016. Metoda je na samém začátku klinického ověřování, při hodnocení transplantace zaujímá autor stanovisko vyčkávací.

Ve čtvrté části bylo sledováno, jak hormonální kombinovaná antikoncepce ovlivňuje u žen libido (u autora ženskou sexuální touhu). V syntetické práci vycházeli ze závěrů 36 studií, hodnoceno bylo 13 673 respondentek. Při rozboru vlivu hormonální kombinované antikoncepce (COC) na sexuální touhu autor konstatuje, že užívání COC sice ovlivňuje kvalitu sexuálního života, ale

neexistuje žádný spolehlivý ukazatel, který by objektivně určil, jakým mechanismem to nastává. Přípravky COC způsobují snížení sérové hladiny volného, biologicky aktivního testosteronu, ale ve většině případů to nevede k poklesu libida. COC s velmi nízkou dávkou estrogenu ($EE \geq 20 \mu\text{g}$) snižují sexuální apetenci více než přípravky s vyšším obsahem estrogenu ($EE < 20 \mu\text{g}$). U 85 % uživatelů COC došlo ke zvýšení libida ($n=1\ 826$) nebo se nezměnilo ($n=5\ 358$); pouze u 15 % ($n=1\ 238$) uživatelů COC došlo k poklesu sexuálního zájmu.

V páté části zjišťoval, zda při porodu provedená episiotomie má souvislost s dyspareunií. Jednalo se o první prospektivní práci v ČR, která porovnávala v období 3-6 měsíce po porodu vliv medio-laterální a laterální episiotomie u primipar na obnovení koitální aktivity po porodu, na výskyt bolesti při koitu, sledovala kosmetický efekt po episiotomii a celkovou spokojenost po porodu, poporodní koitální aktivitu a míru dyspareunie. Autoři neprokázali signifikantní rozdíly v obou použitých technikách. Autor řešil otázku dílčí. V praxi se diskutuje v rámci alternativních babských metod o samé oprávněnosti této operace.

V šesté části byly vypracované algoritmy diferenciální diagnostiky různých typů tekutin vylučovaných ženami během sexuální aktivity, zejména v souvislosti s močovou (koitální) inkontinencí a méně obvyklými jevy jako je ženská ejakulace nebo squirting. Autor, který má rozsáhlé zkušenosti s problematikou urologicko-sexuologickou, konstatuje, že ženy mohou vylučovat během sexuálního vzrušení, za orgasmu a při poruchách držení moče různé druhy tekutin, které jsou projevem (a) přirozených a žádoucích sexuálních reakcí (lubrikace), (b) fyziologických, ale vzácných a pro ženskou sexualitu netypických fenoménů (squirting nebo ženská ejakulace) i (c) příznakem poruchy držení moče (koitální močová inkontinence). Vylučované tekutiny se

dají rozlišit podle patofyziologických mechanismů, projevů, subjektivních pocitů a biochemického složení.

Navržená terminologie a rozdělení těchto fenoménů podle jejich etiologie, které byly habilitujícím v jeho práci navrženy, byly citovány a začleněny do doporučení Mezinárodní urogynekologické asociace (IUGA)/Mezinárodní společnost pro kontinenci (ICS) o terminologii pro hodnocení sexuálního zdraví žen s dysfunkcí pánevního dna a do IV. doporučení organizace International Consultation of Sexual Medicine (ICSM) (výbor 13A) v kapitole Anatomie a fyziologie ženských sexuálních funkcí.

Zpracování tématu

V práci autor užívá interdisciplinární přístupy, v nichž se zejména prolíná problematika gynekologická se sexuologickou. V práci nelze opomenout složku didaktickou, tedy i formální. Z tohoto hlediska třeba ocenit, jak autor podává racionální poznatky v pěkném, čtivém, bohatém jazyce. Soubory jsou reprezentativní, profesionálně zpracované. Nutno ocenit i snahu syntetizovat poznatky do obecných souvislostí i podrobně analyzovat získané informace, jak ukazuje např. v kapitole o antikoncepci. Autor se nevyhnul otázkám dubiosním. Při hodnocení transplantace dělohy zaujal podle mne stanovisko vyčkávací. Recenzent osobně oceňuje zejména studii o tekutinách vylučovanými ženami v souvislosti se sexuálními aktivitami. Týká se to ženské prostaty, mýtů a nejasnosti stran ženské ejakulace atd. Tato práce byla mezinárodně oceněná. Takové přístupy jsou hodné napodobování, řečená habilitační práce má tak vysokou edukační kvalitu.

Vhodnost použitých metod a postupů

Autor zpracoval velké množství klinických dat, dospěl k novým poznatkům, důležité je, že po jejich rozboru je možno klást zodpověditelné otázky další. Cíle výzkumu byly jasně a pregnantně formulovány.

Je obecně známé, že od uvedení správného poznatku do praxe ubíhá vždy latence. K ověření stanovených hypotéz používal adekvátní výzkumné instrumenty a vhodnou metodiku. Postupy výzkumů mají logickou strukturu, důsledně analyzují sledované jevy a proměnné, jsou i přehledně dokumentovány. K jejich vyhodnocení byly použité vhodné mezinárodní standardizované dotazníky. Všechny studie obsahují rozsáhlou diskuzi. Skepse, prověřování mají u nových objevů nezastupitelnou zpětně vazební funkci.

Kvalita výsledků, pozorování a měření

Výsledky, nové informace a navrhované postupy diferenciální diagnostiky odpovídají aktuálním poznatkům. Získaná data jsou nepochybně reprezentativní, zahrnují velké soubory sledovaných. Pro příklad uvedu, že osobní zkušenost se syndromem Rokytanského jsem měl se třemi postiženými, v práci je to přes 100 operovaných žen. Práce přináší nové údaje a informace, předkládá nová diferenciálně-klasifikační schémata, která jsou přínosem pro klinickou praxi, ale i základnou pro další výzkumy. Sama skutečnost, že všechny zmiňované studie byly publikované v impaktovaných zahraničních časopisech, ve kterých prošly sítím přísného recenzního řízení, již skýtá vysokou záruku o kvalitě autorem předložených prací.

Náležitost statistického zpracování

Při shromažďování, třídění a popisu sledovaných parametrů byly použity standardní statistické metody podle doporučených a osvědčených postupů kvantitativní analýzy. Statistické operace, jsou v předkládaných člancích precizně popsány a v kontextu zkoumaných jevů vysvětleny. Pro složitější statistické operace, při nichž byly zpracovávány větší soubory respondentů nebo velké množství proměnných byla statistická analýza provedena pomocí počítačového softwaru SPSS. Tyto náležitosti jsou integrální tedy samozřejmou součástí impaktovaných prací.

Diskuze a závěry výsledků v porovnání se současným stavem znalostí

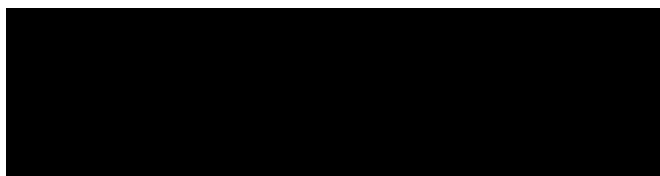
Sexualita jako megaelementární, dynamicko viskozni, průtokový, polootevřený systém se nemůže vyhnout labilitám. Komplexnost a složitost se týká biologické reprodukční části, prožívání, interpersonálních relací i poměrů společenských. Ve všech složkách vznikají neustálé změny, sexuologické výzkumy mohou proto postihnout jen část entity s dočasnou platností. Výsledky výzkumů a pozorování, které jsou uváděné v habilitační práci, jsou významné a rozšiřují úroveň znalostí v dané medicínské problematice.

Závěr hodnocení

Habilitační práce MUDr. Zlatko Pastora, Ph.D. je výsledkem dlouhodobé klinické a výzkumné práce autora v oboru sexuologie, odráží jeho invenci, empirii, exaktnost, přináší nové vědecké poznatky, které byly zveřejněné v zahraničních impaktovaných časopisech.

Předložená práce splňuje kritéria habilitační práce – doporučuji práci přijmout v předkládané formě a na jejím základě **doporučuji udělit akademický titul docent pro obor sexuologie.**

V Praze, 27. 12. 2018

prof. MUDr. Antonín Doležal, DrSc.